Lapprosen

MEDLEMSBLAD FOR DEN NORSKE RHODODENDRONFORENING

NR. 3 - NOVEMBER 2015
ÅRGANG 18

Lederen har ordet

Takk for sist alle sammen!

Det har vært et nydelig og blomsterrikt rhodoår. Jeg har ikke opplevd en så fin blomstring noen gang! Så kan man spørre seg hvorfor? Var det den lange og varme sommeren i fjor, den langvarige sommertørken eller en kombinasjon av disse faktorene som førte til den rike knoppsettingen? Her får ekspertene strides. Ellers var våren i år tidlig, lang og kjølig, men nesten uten nattefrost. Dette førte til at blomstringen varte og varte, og ble nesten aldri ferdig. Vi slapp også unna den vanlige tørkeperioden her ute på kysten, og plantene har stortrivdes og hatt god tilvekst. Kom ikke og si at rhodoene ikke liker fuktig klima!

Jeg nevnte tidligere at jeg hadde knopper på vårt keisertre, *Paulownia tomentosa*, for første gang. Det har nok vært knopper tidligere også, men problemet er å berge dem gjennom vinteren. I alle fall sprang det ut fire lyseblå klokker i juni - en stor opplevelse. I tillegg var blomstringen på våre ulike *Magnolia* og *Cornus* helt overdådig!

En stor takk til Reidar Vigrestad og hans medarbeidere i Sør-Vest for en strålende årsmøtehelg! Vi var mange som koste oss sammen under de ulike arrangementene. Et uforglemmelig høydepunkt var konserten i Sola ruinkirke.

På søndagen etter årsmøtet reiste 38 spente rhodomaner videre til Skottland. Det ble en flott opplevelse av private og offentlige hager, og både eldre og nyere hager hadde mye å by på. I Skottland var det, og hadde også vært kjølig, så blomstringen stod fortsatt på sitt beste. Alle var med på å gjøre turen til en stor opplevelse – en stor takk til alle turdeltakere.

Jeg vil igjen minne om planteimporten neste år. Siste frist for bestilling er 1. februar.

Vi har også igjen noen bøker av *Min rhododendronhage*, en fin julegave, og dersom du bestiller to bøker, så slipper du porto.

Til slutt vil jeg oppfordre medlemmene våre til å stå på listen over besøkshager. Det er viktig at vi lar andre komme og se hva vi får til i de ulike delene av landet. Meld fra til undertegnede eller andre i styret. Ha fortsatt en fin høst!

Styrets sammensetning

Leder:
Harald Kårtveit
Vestsidevegen 796
5363 ÅGOTNES
tlf 56 33 47 88 / 977 76 050
haraldkartveit@hotmail.com

Nestleder:
Ole Jonny Larsen
Bergeplass 12
6010 ÅLESUND
tlf 70 14 02 51 / 415 88 630
olejonnylarsen@hotmail.com

Sekretær:
Mona Yvonne Lothe
Stølshaugen 3 B
5414 STORD
tlf 482 01 982
mona.lothe@sklbb.no

Kasserer:
Terhi Pousi
Mildevegen 116
5259 HJELLESTAD
tlf 55 22 95 08 / 416 49 302
terhi.pousi@uib.no

Styremedlem:
Kirsten M. Storheim
Radøyvegen 448
5938 SÆBØVÅGEN
tlf 56 37 11 87 / 976 91 978 / 952 39 005
kimasto@online.no

Varamedlemmer:
Leder Rhodo Vest
Tor Jan Ropeid
Løtveitveien 2,
5151 STRAUMSGREND
tlf 416 20 125
torjanropeid@gmail.com

Leder Rhodo Sør-Vest:
Tor Frostestad
Syftesokbakken 30 B
4046 HAFRSFJORD
tlf 51 59 15 83 / 991 07 317
frostestadtor@gmail.com

Leder Rhodo Sør:
Audun Arne
Eikeveien 3
4824 BJORBEKK
tlf 37 09 49 40 / 975 40 021
auduarne@frisurf.no

Leder Rhodo Øst:
Haavard Østhagen
Stordamveien 21B
0671 OSLO
tlf 22 27 65 04 / 917 46 923
haavard.godlia@gmail.com

Medlemsregister:
Kirsten M. Storheim
Radøyvegen 448
5938 SÆBØVÅGEN
tlf 56 37 11 87 / 976 91 978 / 952 39 005
kimasto@online.no

Frøforvalter:
Jan Valle
Krokjen 68
5912 SEIM
tlf 955 25 596
jankvalle@yahoo.no

Internettredaktør:
Vidar Winsnes
viwins@online.no

INNHOLD

Per M. Jørgensen: Den gale porsen 4-5

Marianne Assarson: Medlemstur till Skottland 6-12

Ståle Sørensen: Min favoritt – *Rhododendron* 'Arnulf' 13

Lin Didriksen: På siden – Å trå på egne stier 14-15

Bengt Karlsson: Några ord om konsten att blanda till den "rätta" rhododendronjorden 16

Ole Jonny Larsen: Bli med på planteimporten! 18-19

Haavard Østhagen: Vårtreffet i Botanisk hage på Tøyen i Oslo 31. mai 2015 20

Haavard Østhagen: Roger H. Karlsen til minne 21

Audun Arne: Høst i Sør 22-24

Nye medlemmer 25

Haavard Østhagen og Liv Borgen: Årsmøte DnR i Stavanger 22. – 23. mai 2015 26-27

Anne Tafjord-Kirkebø: Bokanmeldelse – Per Harald Salvesen (red): *Muséhagen i Bergen. Levende botanikk i over hundre år* 28-29

Protokoll fra årsmøtet 2015 30-31

FORSIDEFOTO: *Rhododendron souliei* Glendoick Gardens Foto: Conny Assarsson

BAKSIDEFOTO: *Rhododendron mucronulatum* i høstskrud Foto: Conny Assarsson

Lapprosen

utgis av Den norske
Rhododendronforening
Postboks 1325, 5811 BERGEN

www.rhododendron.no

Bankkontonummer: 3411 26 52622
IBAN: NO93 3411 2652 622
BIC/SWIFT: DNBANOKK

Trykk: ERAtrykk as – tlf 55 94 00 05

Redaksjon

Jan Rune Hesjedal
tlf 56 30 61 19
jan.rune.hesjedal@online.no

Tor Jan Ropeid
tlf 416 20 125
torjanropeid@gmail.com

Neste nummer

av Lapprosen kommer i februar 2016. Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 9. januar 2016.

Stoff og bilder – i så høy oppløsning som mulig – sendes til redaksjonen, se adressene til venstre.

Den gale porsen

Tekst: Per M. Jørgensen

Spalten 'På siden' i forrige nummer er kommet helt ut på skråplanet når man forsøker å forene tradisjoner om pors fra Syd- og Nord-Norge. En oppklaring synes å være påkrevd, og den kommer hermed. Det dreier seg nemlig om to helt forskjellige arter, pors og finnmarkspors. De har bare to ting felles: de er små aromatiske busker (men lukter ulikt), og de liker sur myrjord. Botanisk er de totalt forskjellige og helt ubeslektede (se nedenfor). Pors har en hovedsakelig vestlig utbredelse i Norge, og følger kysten helt nord til Troms. Finnmarksporsen er en nordøstlig art som har sin vestligste utpost i Sør-Norge i Telemark (fig. 1) og er vanligst i Nord-Norges indre strøk. I naturen

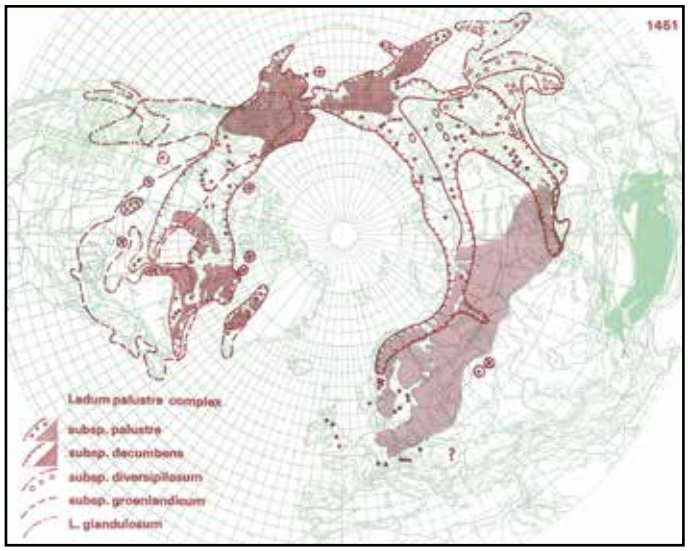

Fig. 1 – Utbredelseskart av finnmarksporskomplekset fra Hultén & Fries (1986). Ikke bare slektssystematikken har endret seg, men underartene oppfattes nå vanligvis som arter. Dette er av liten interesse i denne sammenhengen. Viktigst er det at det finnes genotyper som vokser i mer kystklima enn vår ville art. Det er de man med mest hell kan dyrke på vår vestkyst.

møtes de neppe andre steder enn det sydlige Østlandet.
For å være helt klar, så behandles de to artene separat nedenfor.

Pors
Dette er den 'ekte' porsen som botanikerne har kalt *Myrica gale* inntil nylig da man oppdaget at slekten *Myrica* må deles. Da ble den omdøpt til *Gale belgica.* Det merkelige ordet *'gale'* er først belagt (i formen *'gagel'*) i gammelengelske urtebøker fra 1000-tallet der planten oppgis brukt til ølfremstilling. Det ordet brukte også den belgiske botanikeren R. Dodoëns (1517-1585). Den forenklede sideformen *'gale'* ble tatt opp av Linné, og det har fulgt arten til i dag.
Pors kjennes lett igjen selv om den er steril. Det er en liten busk med blågrønne, glatte blad og svært spesielle, reduserte blomster som sitter i kongleliknende aks. Siden arten er særbu, finnes det egne hannaks og hunnaks (fig. 2). Mye til hageplante er den ikke, også fordi den synes vanskelig å dyrke. Den var likevel benyttet i husholdningen før i tiden (Høeg 1974) da den ble samlet i naturen. Gunnerus (1767) skriver at den i Nordland ble brukt i stedet for humle når man laget øl. For å unngå hodepine av dette ølet måtte man passe på å skumme brygget, men om dette virket, er usikkert siden slikt øl som også ble laget lenger sydpå, alltid har hatt rykte på seg for å gi hodepine. Planten skal også ha vært brukt som rottegift og til å farge ull gul med ifølge biskopen.

Fig. 2 – Nærbilde av hunn blomsterstand av pors der man ser unge frukter med grifler og kjertelbehåring. Foto: Eli Fremstad

Finnmarkspors
Dette er ikke noen pors botanisk sett, men oppfattes i dag som en *Rhododendron*. Botanikerne har lenge kalt den *Ledum palustre,* men molekylærbiologiske undersøkelser viser at den grupperer sammen med og innimellom flere *Rhododendron*-arter (Kron & Judd 1990). Da blir man nødt for å velge mellom å dele opp *Rhododendron* i flere småslekter, eller å inkludere arten i en stor, variabel *Rhododendron*-slekt. Man har valgt det siste, nok fordi det fører til færrest navnebytter, men det rammer imidlertid denne arten (og dens nærmeste slektninger). Arten får da følgende navn: *Rhododendron tomentosum.* Epitetet betyr lodden og er velvalgt siden planten er tett brunhåret så vel på stilker som på og under blad. Dette skiller sterile planter enkelt fra den «ekte» porsen i tillegg til de lengre, smale, tilspissete, mørkegrønne bladene. I blomst er den karakteristisk med mange, små, hvitkronete blomster i en kvast (fig. 3). Liljenskjold (1770) kaller den faktisk 'Vill rosmarin', men det er neppe et lokalt navn, og det har utgangspunkt i dens krydrete lukt. Der finnes imidlertid mange samiske lokalnavn (Alm & Iversen

2010) hvorav de fleste har noe med lukten å gjøre – den er jo påtakelig og terpentinaktig. Men der er et belegg fra Varanger der den heter 'suopursu' (Vorren 1971), og her opptrer faktisk det germanske (?) ordet 'pors' også lokalt for denne arten, det som har ledet til det ulykkelige navnet 'Finnmarkspors', og som har ført til mange misforståelser av den typen som oppstod i forrige nummer. Gunnerus (1776) foreslo faktisk å kalle den 'Finne-the' på norsk siden kvener og samer pleide å koke en oppkvikkende te på den. Ifølge Alm og Iversen (2010) har den vært brukt til adskillig nordpå, hovedsakelig som medisin og insektmiddel (mot mygg!).
Som hageplante er den ikke enkel, i alle fall her vest (Jørgensen 2012) der den regelmessig fryser ned om vinteren enda den tåler mange flere kuldegrader lenger øst- og nordpå. Det er de ujevne, milde vintrene som tar knekken på den. Bedre går det med den østasiatiske *Rh*. *diversipilosum* som også er mer riktblomstrende med større blomster (fig. 4). Av denne

Fig. 3 – *Rh*. *tomentosum* i Ålesund
Foto: Ole Jonny Larsen

finnes det utvalgte kloner i handelen, f.eks. en kalt 'Milky Way'. Men den vanligste å finne i planteskoler er den lavtvoksende *Rh*. *groenlandicum* (fig. 5), som har fått svært god omtale i det kontinentale Europa. Den er imidlertid ikke spesielt vellykket på Milde, men burde være bedre nordpå og i innlandet. Dens hybrid med *Rh*. *trichostomum*, 'Arctic Tern' (fig. 6) er imidlertid enkel å lykkes med, og et av de beste biologiske bevis for at de to slektene er umulig å skille på.

Fig. 4
– *Rh*. *diversipilosum* i blomst på Milde Foto: Terhi Pousi

Takksigelser
Jeg er meget takknemlig for all hjelp Terhi Pousi har gitt under arbeidet, ikke minst for de fine fotografiene hun har tatt. Det samme gjelder Eli Fremstad, Trondheim som generøst har latt meg få bruke hennes flotte bilde av porsblomster. Kristin Solheim takkes for teknisk assistanse.

Fig. 5 – *Rh*. *groenlandicum* i blomst på Milde
Foto: Terhi Pousi

Fig. 6 – *Rh*. 'Arctic Tern' på Milde Foto: Terhi Pousi

Kilder

Alm, T. & Iversen, M. (2010): Norway's Rosmarin (*Rhododendron tomentosum*) in past and present tradition. I Pardo-de-Santayana, M., Pieroni, A. & Puri, R. K. (ed.): Ethnobotany in the new Europe; people and wild plant resources: 264-282.

Didriksen, L. (2015): Surbunnsplante til hygge og nytte. Lapprosen 18: 20-21.

Gunnerus, J. E. (1767-1776): Flora norvegica vol. I & II. Nidrosia & Hafnia.

Høeg. O. A. (1974): Planter og tradisjon.
Planter i levende tradisjon i Norge 1925-1973. Oslo, Bergen, Tromsø.

Hultén, E. & Fries, M. (1986): Atlas of North European vascular plants North of the Tropic of cancer. Koenigstein.

Jørgensen, P. M. (2012): Erfaringer fra artssamlingen av Rhododendron i Det norske Arboret, Milde. Del I Subgenus Rhododendron. Årringen 2011: 4-60.

Kron, K. A. & Judd, W. S. (1990): Phylogenetic relationships within Rhodorae (Ericaceae) with specific comments on the placement of *Ledum*. Systematic Botany 15:57-68.

Vorren, K. D. (1971): Finnmarkspors.
Ottar 67: 15-17.

Medlemstur til Skottland

– 25/5 – 30/5 2015

Text: Marianne Assarsson
Foto: Conny Assarsson

Culzean Castle

Vi var 38 medlemmar från Rhododendronföreningen som gav oss iväg till Skottland sista veckan i maj. För oss från Sverige så startade resan på lördagen från Rydal till Skarnes. På söndag morgon fick vi skjuts till Gardemoen. Där träffade vi ganska snart på Harald och Barbro och även Bodil. Vi checkade in och gick vidare till säkerhetskontrollen. Precis när vi var i kontrollen så gick brandlarmet! Där står Conny utan skor och alla saker upplockade på bandet. Där låg livrem, jacka, tröja, nycklar, telefon, plånbok, kamera och flera objektiv. Till slut var allt ihopplockat och vi kunde lämna hallen, bland de sista, och kom ut på gatan. Efter 5-10 minuter fick vi gå in igen. Och så började vi om med en ny säkerhetskontroll. Den här gången utan problem.

Planet lyfte från Gardemoen, upp genom molnen och strax var vi uppe i solen. Vi landade i Amsterdam och där träffade vi på resten av sällskapet som kom från Stavanger, Bergen och Kristiansand. På utsatt tid lyfte planet mot Glasgow och efter 1,5 timme i luften var vi nere på jorden igen. Reseledaren Tore Bergheim samlade ihop hela gruppen och resan fortsatte med buss till hotellet. Där fick vi en stunds vila innan middagen.

Vi stannade i på hotellet i två dagar, och härifrån besökte vi fyra trädgårdar.

Blechnum palmiforme

Måndagens första mål var **Logan Botanic Garden** i Stranraer, en liten nätt trädgård på 100 mål. Här fanns en stor samling växter från stora delar av världen. Eftersom ytan var stor, så gick vi först lite fram och tillbaka. Men ganska snart stannade vi vid många fina ormbunkar.

Vi kom sedan till en del i trädgården där många rhododendron stod i blom. Den första vi lade märke till var *Rh.* 'Logan Surprise'. Den hade stora vackra blommor med en underbar doft och mönstrade blad. Här fanns också

Rh. 'Logan Surprise'

Rh. johnstoneanum och *Rh. edgeworthii*. Här strövade vi runt på de härliga gräsmattorna och stigarna och bara njöt av allt vackert som fanns runt omkring oss. Ibland försvann Conny bland alla buskar och träd. Då fick jag ge mig ut på jakt. Lyckligtvis så hittade jag honom förr eller senare! När det var en halvtimme kvar innan bussen skulle köra, kom vi på att vi inte hade varit i Mother's House. Med snabba steg tog vi oss dit. Det var en hisnande känsla att komma in i den delen av trädgården. Där fanns rhododendron som var enormt stora! Eftersom tiden var knapp, så kändes det som att vi småsprang runt bland alla rhododendron och azaleor. Conny tog en del bilder, men så många namn hann han inte med att fota. Puh! Vi satt i bussen med ett par minuter till godo. I den här delen av trädgården hade jag gärna tillbringat mycket längre tid. Men nu blev det så här den här gången. Under dessa timmar fick vi se, uppleva och njuta av så många vackra växter.

Logan Botanic Garden

Resan gick nu vidare till **Broughton House** i Kirkcudbright. Det var en trädgård på 6 mål, som låg mitt i byn. Den innehöll många olika sorters stauder. Ett par buskpioner hade enormt stora vita blommor och många härliga knoppar. Blåregnet blommade fint mot en mur. På en stenmur växte flera fina alpiner, bla *Anemone trullifolia*.

Anemone trullifolia, Broughton House

Det fanns en damm med stora stenar i, och när jag gick över vattnet såg jag flera salamandrar som rörde sig i vattnet. Trädgården var ju inte så stor, men det fanns soffor utsatta på gräsmattorna där man kunde slå sig ner och bara njuta av alla växter och den ljuvliga fågelsången.

Under bussresans gång så hann jag se en del vackert utmed vägkanterna också. Ibland var hela marken full av bluebells, engelsk klockhyacint (*Hyacinthoides non-scripta*). Ärttörnen (*Ulex europaeus*) lyste väldigt gul på mycket stora ytor. På många ställen var kullarna helt gula. Vackert att titta på, men också oroväckande eftersom den sprider sig och invaderar mer och mer av betesmarken. Det fanns även väldigt gott om djur. Fåren fanns nästan överallt. Vart man än tittade så fanns fåren där med sina lamm. Korna såg väldigt förnöjda ut där de gick och betade. Men inte nog med det. Kaninerna skuttade omkring både här och där och lamadjuren tittade förvånat på oss när vi susade förbi i rasande fart.

Rh. barbatum, Glenwhan Gardens

Camellia, Glenwhan Gardens

Rh. 'Nancy Evans', Glenwhan Gardens

Tisdag. Den här dagen började vi i **Glenwhan Gardens** i Stranraer. En trädgård på 48 mål som började anläggas 1980. Det var ett litet äventyr för chauffören att köra fram den sista biten. Centralt i trädgården fanns en ganska stor konstgjord sjö. Runt omkring sjön och upp på höjderna växte det många, många vackra rhododendron och azaleor i ett flertal olika färger och former. På flera ställen fanns stora fina primulor. Det var som att de stod där och sa: ”Se, så stiliga vi är.” Och det var bara att hålla med. Kameliorna blommade på många ställen. De fanns i rött, rosa och vitt. En del var enkla och helt flata, några var enkla men öppnade sig inte utan bildade en tratt. Några var dubbla och helt fyllda. Ibland önskade vi att det hade funnits lite fler namnskyltar, men de lyste för det mesta med sin frånvaro. Det fanns många stigar i trädgården, så man kunde gå fram och tillbaka och hela tiden hitta nya buskar och träd. När vi gick där och beundrade blommor och blad, så spelade småfåglarna för oss hela tiden. Det gav en fin upplevelse för både öga och öra. Trädgården låg ganska högt, så det var en härlig utsikt över Luce Bay, Mull of Galloway och Isle of Man.

Glenwhan Gardens

Efter lunch besökte vi **Culzean Castle**. (Se bilde i starten av artikkelen). Det var flaggskeppsegendomen till The National Trust of Scotland. En stor landskapspark med många stigar att vandra på. Själva trädgården var på 160 mål. Det var stora områden att gå runt på. Ingången till slottet och själva slottet var enormt stort och pampigt. Slottet låg på en klippa högt över vattnet. Några ”ovälkomna gäster” hade nog inte en chans att komma till slottet från sjösidan. Som privatperson kunde man ta in på The Eisenhower Hotel. Det var nämligen så att president Eisenhower hade bott på slottet för att koppla av. I parken fanns ett restaurerat kameliahus från 1818. Jag tyckte nog att själva huset var finare än kameliorna. I en liten del av parken hittade vi några rhododendron och azaleor och även några kamelior.

Kameliahus, Culzean Castle

Efter dessa besök så gick nu färden till Edinburgh.

Onsdagen startade med ett besök på **Edinburgh Botanic Garden**. Bussen avgick 9.00. När vi kom fram visade det sig att de öppnade först kl. 10. Vi var där en dryg halvtimme för tidigt. Men med en hygglig chaufför, så fick vi en guidad tur runt i staden. Uppskattat av alla tror jag. Efter rundturen var vi tillbaka vid botaniska igen, och då var det dags att hoppa ur bussen. Edinburghs botaniska trädgård är känd som en av världen finaste. Den är på över 300 mål, har 25 olika drivhus, varav 10 är öppna för allmänheten. Palmhuset byggdes 1834 och är 22 meter högt. Vi vandrade runt på egen hand i mer än sex timmar. Efter det var huvudet fullt och benen trötta. Att med ord

Edinburgh Botanic Garden

Edinburgh Botanic Garden

Azaleor, Edinburgh Botanic Garden

Rh. cinnabarinum, Edinburgh Botanic Garden

Rh. stenophyllum ssp. *angustifolium*, Edinburgh Botanic Garden

berätta vad vi såg och upplevde klarar jag inte. Bilderna får berätta för sig själva. Den var verkligen värd ett besök!

Kvällen avslutades med **Skotsk afton** på Prestonfield. Under tiden som vi åt en god middag blev vi underhållna med skotsk musik, dans och sång. Det var ett högt tempo och stor variation på framförandet. Eftersom vi var i Skottland så fick vi höra mycket spel på säckpipor.

Säckpipa, Prestonfield

Torsdagens första besök var på **Stobo Japanese Water Garden** i Preebles, en japaninspirerad trädgård på 20 mål. Att hitta fram till trädgården var inte det lättaste. Först kom vi till fel plats och att vända där tog sin lilla tid. Därefter fick vi lotsning till rätt trädgård. Den lilla vägen vi körde på var verkligen skumpig och hoppig. Men vi kom fram något försenade. Väl framme serverades det kaffe, te och kakor. Ägarna berättade lite om anläggningen. Därefter fick vi en guidad tur genom trädgården. Det mest framträdande i trädgården var vattnet. Från en stor damm forsade vattnet ner i ett mycket fint vattenfall. Vattnet fortsatte sedan vidare ner i flera dammar med bäckar emellan. Från en av broarna var vattenfallet väldigt vackert när solen strilade genom grenarna. Även på många andra ställen i trädgården speglade sig träden fint i vattnet.

Stobo Japanese Water Garden

Prestonfield

Gruppfoto, Stobo Japanese Water Garden

Nu gick turen vidare till **Dawyck Botanic Gardens** i **Stobo**. Ett arboretum på 240 mål, som har planterats under de sista 300 åren. Det är en av världen bästa arboretum, och den första trädgården i Skottland med 5 stjärnor. Även här blev det problem för chauffören att ta sig in genom den trånga porten samtidigt som bussen skulle göra en vänstersväng. Men vi kom in och kunde ge oss ut i den stora trädgården. Här blev vi verkligen imponerade av alla enormt stora och gamla träd. Det fanns Pseudotsugor som var planterade i mitten på 1800-talet och som var 40-50 m höga. Vi såg också *Abies gigantea*, *Picea engelmannii* och *Picea breweriana* i väldigt stora exemplar. Det fanns många fina rhododendron, bl.a *Rh. souliei* som vi träffat på många gånger, men inte lyckats få tag i. Så den står på vår önskelista! Där fanns också *Rh. bureavii*, *Rh. roxieanum* och *Rh. vernicosum* och många, många fler arter. Oftast var de planterade i grupper med flera exemplar av samma sort. Det fanns flera områden med azaleor, men det var mest *Rh. luteum* som blommade. De andra visade upp sina knoppar och de var fina de också. Vi har en hel del azaleor hemma hos oss, men här såg vi många namn som vi inte kände till. Efter nästan tre timmar här, så var det dags för färd tillbaka till hotellet. Busschauffören var nog lättad när han släppt av oss, för han hade haft en slitsam dag på jobbet.

Azalea, Glendoick Gardens

På **fredag** morgon gick färden till **Glendoick Gardens** i Perth. En av europas finaste trädgårder med en imponerande rhododendronsamling. Den startades på 1920-talet, och drivs nu av tredje generationen Cox. Vi kom dit på förmiddagen och fick en guidad tur av Peter A. Cox, 81 år ung. Eftersom rhododendronplanteringarna var på ett stort område, så gick de flesta runt på egen hand. Det fanns rhododendron i en mängd olika färger. Många av buskarna var väldigt stora och höga. De hade säkert varit med från det att trädgården anlades. Det fanns också många buskar som kommit dit under de senaste åren. Jag såg *Rh. augustinii*, både gamla och nyplanterade. Den är en av favoriterna i vår trädgård, men inte helt härdig hos oss. Trädgården vid familjens eget hus var vacker och innehållsrik, med rhododendron och azaleor som blommade i många fina färger. Vi stannade en liten stund i deras trädgårdscenter där vi åt lunch. Vi var några stycken som handlade några plantor för att smuggla med oss hem.

Peter A. Cox

Azalea, Glendoick Gardens

Rh. lindleyi, Glendoick Gardens

Vi avslutade dagen på **Drummond Castle Gardens**, en imponerande trädgårdsanläggning från 1700-talet. Slottet var i privat ägo och familjen bodde där. Det var en renässanssträdgård med många ansade buxbomhäckar. Här fanns statyer, urner och fontäner. Två blodbokar planterades 1842 av drottning Victoria, och de stod fortfarande kvar. En sådan här trädgård passar ju inte hemma hos oss, men det var en skön avslutning på Skottlandturen. Vi satt här och njöt av det vi såg runt omkring oss, utan att leta namn på olika växter som vi tror att vi behöver.

Det som överraskade mig mest den här dagen var att det låg snö fjällen! Jag vet inte om det var så många som såg de snöklädda topparna, men de syntes många gånger.

Lördag morgon och dags för hemresa. Hela gruppen flög tillsammans till Amsterdam. När vi mellanlandade där så skiljdes våra vägar. En del flög vidare till Bergen, Stavanger eller Kristiansand. Vi var några stycken som följdes åt till Oslo, och efter det så bar det av mot Sverige och Rydal igen. Den här resan gav oss många nya upplevelser och nya vänner. Tack alla för en fin och innehållsrik resa!

Logan Botanic Garden www.rbge.org.uk/logan

Broughton House www.nts.org.uk/Property/Broughton-House-and-Garden

Glenwhan Gardens www.glenwhangardens.co.uk

Culzean Castle www.nts.org.uk

Edinburgh Botanic Garden www.rbge.org.uk

Stobo Castle Gardens www.scotlandsgardens.org/gardens/garden

Dawyck Botanic Garden www.rbge.org.uk/dawyck

Glendoick Gardens www.glendoick.com

Drummond Castle Gardens www.drummondcastle-gardens.co.uk

Coxfamiljens hus, Glendoick

Min favoritt – *Rhododendron* 'Arnulf'

Tekst og foto: Ståle Sørensen

Herdig, vakker, frisk, kompaktvoksende, rikt- og tidligblomstrende. Det er lett å finne rosende adjektiver om denne planten, som Arnulf Ringstad på Gjøvik har introdusert for oss Rhodo-liebhabere. Planten er en krysning mellom *caucasicum* og *aureum*, og hvis jeg har forstått det rett, var det frøplanter fra en kontrollert pollinering som ble solgt. Det betyr at 'Arnulf' egentlig er en søstergruppe (eller grex, som botanikerne kaller det), og ikke en utvalgt, navnsatt klon. Dermed kan det være litt variasjon i plantenes utseende. Jeg har sett et par andre eksemplarer i tillegg til min egen, og mener å ha merket meg at noen vokser litt mer opprett enn min plante, og har litt større, men færre blomster. Navnet Arnulf var det Ole Jonny Larsen som foreslo i et tidligere nummer av *Lapprosen*, og det synes jeg er et utmerket forslag.

I min hage ved Hamar starter 'Arnulf' svært tidlig, bare et par dager etter *dauricum*-hybridene. Sen vårfrost kan være et problem, men det er heldigvis ganske langt mellom hvert år det inntreffer her hos oss. I blomstringstiden er den helt dekket av vakkert lysegule blomster. Veksten er tett og lav. På tretten år har den hos meg blitt en halvmeter høy og over halvannen meter bred. Den står i nesten full sol, og har aldri hatt nevneverdige vinterskader.

Svake sider? Tja, den brune, visne blomsterkronen har lett for å henge fast i frøstanden etter blomstring. Hvis man som meg har litt lett for å utsette oppgaven med fjerning av gamle blomsterstander til jobben havner i kategorien «haster ikke lenger», så ser planten litt sjuskete ut en periode etter blomstring. Det kan være skjemmende, nettopp i den perioden når naboplantene står i sin fineste skrud.

Jeg vil gjerne gi stafettpinnen 'Min favoritt' videre til Erik Gustavsson.

ved Lin Didriksen

Å trå på egne stier

Å besøke en velpleiet hage gir alltid mye glede uansett dens størrelse eller innhold. Når man så lærer om alt det arbeidet som ofte ligger bak, vekker det undrende beundring. Noen av dem som samler på rhododendron, gjør det med stor dyktighet på steder der man kan lure på om de klimatiske forhold egentlig ligger vel til rette for denne interessen. Rundt 3,5 mil utenfor Trondheim har Lars Solbu Bevanger bygget opp en imponerende mangfoldig og rikholdig rhododendronsamling.

Hageglede i Sør-Trøndelag

Viggja er en liten bygd som ligger vakkert til ved Trondheimsfjorden ca. 15 minutter før Orkanger. I denne idylliske bygden kjøpte Lars Solbu Bevanger med sin frue Elsie Sveeggen tidlig på 1970-tallet et nydelig gammelt handelshus fra 1870. Huset ligger bare noen få meter fra fjorden. Her har Lars bygget seg opp en spennende og omfangsrik rhododendronsamling, siden han startet tidlig på 80-tallet. I tillegg har han mange andre flotte samlinger av vekster som blant annet varierte nåletrær, hosta og andre uvanlige liljer, cyklamener og nydelige lave bregner. Lars hadde tidlig stor interesse for coniferer (bartrær) og ønsket seg også andre vintergrønne trær. Han kjøpte seg først den velkjente *Rh. catawbiense* 'Grandiflorum' og var mektig stolt da han fikk den til å trives og gro. Rhododendroninteressen var inspirert av Arboretet i Svinvika og av tidligere besøk i Arboretet på Milde under hans medisinstudier i Bergen.

Vår i hagen. Foto: Lars Solbu Bevanger

Lars studerer etterblomstring i en *Rh. ledebourii*, som ofte har vært regnet som en regional variant av *Rh. dauricum*.
Foto: Lin Didriksen

En tålmodig og lærevillig mann

Catawbiensen er en av de få plantene han har kjøpt. Det meste av samlingen har Lars selv dyrket fram. Han startet tidlig med å frøformere rhododendroner. Teknikkene lærte han seg gjennom selvstudier i innkjøpte bøker. Han meldte seg snart inn i den danske avdeling av den amerikanske rhododendronforening (ARS), noe som sammen med god kontakt med Svinviks arboret mfl. ga god tilgang til frø og nyttige tips i de første årene. (Den norske rhododendronforening ble stiftet først i 1997). Hans beste læremester og «bibel» ble derimot *The Cultivation of Rhododendrons* av Peter A. Cox.

Ved hjelp av hovedsakelig selv å dyrke fra frø har Lars klart å bygge en rikholdig samling av rundt 240 rhododendroner, der det er mange arter, men også noen flotte hybrider innimellom. Tomten er på rundt 2 mål, og mangt har vokst seg så stort at han nå må beskjære for å kunne vandre mellom de ulike gruppene. Det kommer også alltid til en del tørrkvister som må kuttes bort.

Et utfordrende klima

Vinterværet på Viggja kan ha frost ned til 15 – 20 minusgrader. Det kommer noe snø, men vintrene har som regel lange perioder med barfrost. På toppen av dette er det også mye og sterk vind. Den er kald, og ved høytrykk kommer nordavinden, mens høsten gjerne preges av østavind. I tillegg ligger huset så nær fjorden at forsiden tar imot mang en saltholdig sjøsprøyt. Barfrost, vind og sjøsalt er krevende for de fleste planter og kanskje spesielt for rhododendroner.

I begynnelsen mistet Lars mange av sine planter. Dette er trist, særlig når du kjenner til hvor lang tid det tar å drive fram en rhododendron. Noen vokser så sakte at de ikke er så mange centimeterne høye etter flere år, og man venter i årevis på den første blomstringen.

Samlingen ble derfor godt skjermet. Hagen ligger i hovedsak bak huset som tar imot utidige bølger og saltdriv, samt at han har latt det vokse til en naturlig skjermvegg av bartrær og annen skjermende beplanting. Rhododendronene skjermer også for hverandre etter hvert som de har vokst seg til. En plante som derimot trives bra mot sjøsiden, er hosta. Den tåler merkelig godt både sterk vind og sjøsprøyt.

Jorden på eiendommen, mener Lars, er god for rhododendrondyrking. Den er tung og næringsrik. Hagen ligger på gammel sjøbunn, så rundt 30 cm ned er det et tykt gruslag som gir god drenering. Han arbeider helst med opphøyde bed, framfor å grave seg nedover. Dette er en teknikk som er velkjent fra mange danske rhododendronhager. Komposten han bruker er ikke ferdig kompostert. Lars finkutter det han klipper bort, og fordeler det så direkte under sine rhododendroner. Plantene får slik næring tilbake «fra seg selv». Det virker logisk at plantene selv inneholder de næringsstoffer de har mest behov for.

En ekte og lidenskapelig samler

Når vi går gjennom den imponerende samlingen, er Lars flink å benevne dem med navn. Mange planter er velkjente, men noen har bladformer og farger jeg ikke husker å ha sett tidligere. Noe av det første vi kikker på, er en lavtvoksende art, *Rh. hirsutum* – alperosen, som jeg kjenner igjen fra noen vandringer i de sveitsiske alper. Den mest kjente av de to norske rhododendronarter, *Rh. lapponicum* – lapprosen, har han også i sin samling.

Lars har hatt besøk av en delegasjon fra den finske rhododendronforening. Før dette besøket fikk han satt merkelapper på alt, så om noen navn skulle glippe, er det bare å kikke. Merkingssystemet er systematisk, han har både artsnavn, årstall for formering og har merket hvor frøene kommer fra.

Noen arter trives godt, mens andre sliter litt mer. Om en *Rh. fulgens* bemerker han: «Utrolig at den går.» Litt slanten er den nok, men den skinner vakkert med sin røde bark.

I barnehagen sin, som er bygget opp av gode og selvspikrede kasser, bemerker han at de fleste plantene som står der, kommer fra Ole Jonny Larsen. Ole Jonny hadde idéen til og redigerte boken med artikkelsamlingen *Min rhododendronhage*. Der kan du lese mer om hagen til Lars Solbu Bevanger på Viggja, mannen som nå stadig må beskjære i sine kjære rhododendroner for å kunne komme fram på egne stier.

Tidlig høst. Foto: Lin Didriksen

Några ord om konsten att blanda till den ”rätta” rhododendronjorden

Teks: Bengt Karlsson

Diskussionerna om den ultimata jordblandningen för rhododendron och andra surjordsväxter pågick när jag klev på som medlem i rhododendronsällskapet i slutet på 80-talet och fortsätter nu ända in på 10-talet. Under det svenska rhododendronsällskapets första år rekommenderades plantering i torv. Möjligen med tillägg av skogsförna som man hämtade under granen runt knuten. Förna inte bra. Risk för svampangrepp, sa någon. Sedan var det dags för barkmullen att göra entré. Nu skulle man blanda 70% torv och 30% barkmull för att få till stånd både fuktighetshållande medium och näring i samma blandning. Sedan var det dags för nästa revision. I slutet av 90-talet klev den danske odlaren Sven Hansen in på scenen och slog bestämt fast att grov torv är det enda raka. Det möjliggör tillgång till luft så att rötterna kan förse sig med syre. En kanske tidigare förbisedd egenskap hos ett medium. I hans planteringar på Sofiero har han använt just grov torv (0.60), men inte enbart. Han lär också ha gödslat mediet med en nypa NPK för säkerhets skull.

Det senaste budskapet, eller om man så vill fältropet, är ”Odla rhododendron i ren sand.” Kanske var det den kände svenske trädgårdsprofilen Peter Korn som spridde idén som sedan har fått efterföljare runt om i landet. Så vad skall man tro? Vem har rätt? Alla eller ingen?? Eftersom jag är en tvivlande natur intar jag (i alla fall i början) en allmänskeptisk hållning. Tänk om ingen har helt fel och alla har rätt. Sanningen skulle då ligga nära ”summan av kardemumman”. Därför har jag som den pragmatiker jag är beställt en blandning av 40% grov sand 40% grov torv (0.60) och 20% barkmull för att vara på den säkra sidan. Har jag glömt något?? Tja, det får väl växterna avgöra. De är ju de som i slutänden vet vad som är bäst för dem. Vi odlare kan tycka vad vi vill. I Kina växter merparten av rhododendronbeståndet (571 arter) i ett medium som består av eroderade söndervittrade bergarter och sand, men med ständigt rinnande mineralrikt vatten runt fötterna. På låg höjd där de ”storbladiga” växter finns det mer humus!!

Är nu sista ordet sagt i denna fråga? Hoppas inte det! Verkligheten har en besvärande tendens att omkullkasta alla fasta principer och även principalister - i det ”långa loppet”.

Hälsningar från Klöva Naturträdgård, Strömstad

www.rhododendron.nu

Hageland
SOTRA
GJERTRUDVEGEN 3, 5353 STRAUME

Ta turen innom oss

Her finner du et godt utvalg av:
- Rhododendron
- Surjordsplanter
- Stauder
- Roser
- Sommerblomster
- Granitt
- m.m

TLF. 56 32 12 52
www.hageland.no

Sydvästra Kinas blommande berg

Resan tar dig med på vandringar i överdådig blomsterprakt vid Himalayas strand där du möter etnisk och botanisk mångfald i magiska bergsområden långt ifrån storstäder och turiststråk. Vi reser genom Sichuan och Yunnan som är hem åt mer än 17 000 växt- och blomarter, varav 2500 unika för området. Följ med oss bakom kulisserna till det brokiga, blommande Kina.

4-23 maj 2016, 26 600 kr (flyg tillkommer)

Vill du veta mer? www.kinalotsen.se/blomresan

Bli med på planteimporten!

Tekst: Ole Jonny larsen

Julaften i april! Kassa med planter fra Glendoick er kommet hjem.
Foto: Ole Jonny Larsen

Planter fra Glendoick, potta opp i drivhuset rett etter ankomst.
Foto: Ole Jonny Larsen

Den norske Rhododendronforening arrangerer hvert år en felles planteimport fra Glendoick Gardens i Skottland. Denne planteskolen er eid av den kjente Cox-familien og har et av de beste utvalgene i verden av rhododendron, både arter og hybrider. Tidligere pleide noen få av våre medlemmer å importere planter privat, men det var ofte en omstendelig prosess med mye papirarbeid. Nå har DnR drevet denne importen i mange år som en sørvis til medlemmene, og vi har i dag et knippe meget erfarne personer som har fått opp et velsmurt system som sikrer rask transport fra Skottland og videre ompakking og utsending til medlemmer i hele landet.

For deg som medlem foregår planteimporten omtrent på følgende måte. Du finner ut hva du vil kjøpe på to måter. Den ene er å gå gjennom lista som ligger på hjemmesida til Glendoick, den andre måten er å registrere seg som kunde via den samme hjemmesida og få trykt katalog og prisliste i posten tidlig på høsten. Adressen til Glendoicks hjemmeside er www.glendoick.com

Bestilling sender du til Den norske Rhododendronforening ved formannen (eller den som til enhver tid står oppført som ansvarlig for importen). Så trenger du ikke å gjøre mer før plantene kommer hjem til deg i posten, vanligvis en gang i slutten av mars/begynnelsen av april. Regninga får du på e-post en stund senere på våren. Enklere kan det vel ikke bli? Alt det andre arbeidet med importen er det frivillige i DnR som står for, en fantastisk sørvisinnsats spør du meg!

HVORFOR IMPORTERE PLANTER?

Den viktigste grunnen til å importere planter er å få tak i noe som ikke er tilgjengelig i Norge. Glendoick er i første rekke for å tilby både gamle klassikere og nye sjeldenheter. Rhododendron utgjør hoveddelen av salget deres, men de tilbyr også planter fra mange andre slekter. Nedenfor er noen tips for hva du kan skaffe deg via importen. Kanskje nettopp du skal bli med for første gang våren 2016? Fristen for å være med på importen er denne gangen 1. februar 2016.

RHODODENDRONARTER

Utvalget er meget stort fra alle underseksjoner. Både den trykte katalogen og hjemmesida har bilder av mange av artene. Plantene fra Glendoick er vanligvis større enn de du får kjøpt i Norge – og selvsagt også noe dyrere.

Tips: Arter som *R. russatum*, *R. dendrocharis*, *R. balangense*, *R. hodgsonii* aff., *R. davidii*, *R. circinnatum* og *R. lanatoides* er noen få av mange spennende valg, vakre og spesielle planter med god herdighet.

RHODODENDRONHYBRIDER

Glendoick har et stort utvalg av rhododendronhybrider, langt større enn norske hagesenter. Her er både klassikere og nyere hybrider, også godt utvalg av løvfellende og vintergrønne azaleahybrider. Cox-familien har produsert mange gode hybrider gjennom åra, og alle som ennå er i produksjon, er med i katalogen.

Tips: Gode kjøp er for eksempel 'Lem's Monarch', 'Horizon Monarch', 'What a Dane' og 'Glendoick Gold'. Azaleatypene velger en best ut frå bilda i katalogen!

FOR DEN KRESNE

Har du interesse utover det vanlige og ei god hagestue, kan du prøve å dyrke Vireya-arter. Det er rhododendronarter og -hybrider fra meir tropiske områder. De er veldig vakre,

men er krevende og må dyrkes innendørs det meste av året. Er du vant med å dyrke orkideer i potter, klarer du også å holde liv i Vireya-rhododendron. Glendoick har et bra utvalg også av disse.

Tips: Gode begynnerplanter er *R. rushforthii*, *R kawakamii*, *R. macgregoriae* og *R. christi* pluss de fleste av hybridene.

CAMELLIA

Flere har de siste åra prøvd seg på å dyrke *Camellia* i hagen. Hagesentrene har gjerne et visst utvalg rett over nyttår, men ofte uten skikkelig navn. Glendoick har rundt 15 sorter på liste med beskrivelse av utseende og antydning om herdighet.

Camellia japonica 'Adeyaka' Foto: Jan Rune Hesjedal

Tips: Sorter som 'Brigadoon' og 'Leonard Messel' er kanskje bra å starte med.

ANDRE SLEKTER

Kalmia latifolia er lite kjent i Norge. Det er vintergrønne lave busker med meget spesielle blomster i juli. Skal plantes i full sol. Glendoick har ti ulike å velge mellom.

Kalmia latifolia 'Ostbo Red' i Arboretet på Milde
Foto: Tor Jan Ropeid

Menziesia er en slekt som er «på veg» inn under *Rhododendron*-paraplyen. Flere av de kjente botanikerne (David Chamberlain for eksempel) har godtatt denne inkluderingen, andre er mer skeptiske. *Menziesia*-sortene/-artene er hardføre og lette å dyrke, og de fleste er blomsterrike. De er relativt småvokste. Glendoick har tre navnesorter i sortimentet. Anbefales!

R. ciliicalyx 'Plum Drops' (Syn. *Menziesia ciliicalyx* 'Plum Drops'), kjøpt fra Cox i 2015. Foto: Ole Jonny Larsen

Eucryphia er en stort sett ukjent gruppe med vakre busker/trær. De er ikke de mest herdige, men flere har hatt overraskende gode resultat med disse i senere år. Blomstene er hvite med fargete støvdragere, og de kommer seint i sesongen. Plantes i full sol, gjerne inntil en sørvendt mur eller vegg. En utfordring som gir god belønning når den lykkes.

Eucryphia × *intermedia* i Hjørdis og Torolf Juviks hage
Foto: Håkon Vangsnes

HVA DU IKKE BØR BESTILLE

Stauder er det ikke lurt å importere fra Skottland. Transporttida blir såpass lang at de risikerer å råtne. Dessuten er utvalget stort i Norge blant alle entusiastene som selger stauder fra egen produksjon, flere med egen hjemmeside. Magnolia og andre store trær bør en også unngå da disse er vanskelige å pakke om og sende videre.

Vårtreffet
– i Botanisk hage på Tøyen i Oslo 31. mai 2015

Tekst: Haavard Østhagen

Vårtreffet i Botanisk hage har etter hvert innarbeidet seg som vårens store treffpunkt for mange hageinteresserte, ikke bare fra Oslo, men fra store deler av Østlandet. Enkelte år har det vært 200-300 m kø utenfor porten når den åpnet kl. 10. De fleste kommer for å sikre seg ettårige sommerblomster og nyttevekster av ulike slag eller bare for å se, både på utvalget av planter til salgs og selve hagen. Men også mange som er spesielt interessert i en eller annen plantegruppe finner veien til Tøyen denne dagen. For å informere om Rhododendronforeningen og våre kjære plantebarn var avd. Øst på plass på årets vårtreff. (I fjor falt Vårtreffet sammen med årsmøtet i Arendal, så da var vi ikke på plass.)

Øyvind Aasheim hadde tatt med seg bilen til årsmøtet i Stavanger og lastet den full av planter produsert av våre medlemmer Oddbjørn Fosse og Reidar Vigrestad. Det var så vidt fru Kari fikk plass i bilen på hjemveien.

På plass på Tøyen tidlig søndag morgen ble standen rigget til med banner, planter og det hele. Botanisk hages venner hadde lagt fint til rette med bord og tak over standen. Selv om dagen ble en av de fineste i mai 2015, kom det noen regndråper, og da var taket godt å ha. I tillegg fungerte det utmerket som feste for foreningens iøynefallende banner. Noen fine «utstillingsplanter» flankerte standen.

Det var jevnt tilsig av kjøpelystne hageinteresserte, og før kl. 12 var de fleste plantene borte. Mange var på jakt etter spennende arter og sorter som sjelden er å finne i de ordinære plantesentrene. Det var også mange historier å høre om folks forhold til egne rhododendron, og mange hadde spørsmål om dyrking og valg av sorter og arter. Noen få viste så stor interesse at vi har håp om noen nye medlemmer. Med spennende planter å tilby er Vårtreffet et sted å glede mange med nye planter og ny kunnskap om våre kjære alperoser.

Erik Gustavsson (til høyre) og Haavard Østhagen (til venstre) på Avd. Østs stand i Botanisk hage på vårtreffet 31. mai 2015
Foto: Øyvind Aasheim

Roger H. Karlsen til minne

Tekst: Haavard Østhagen

Foto: Familien

Det var med stor sorg vi i slutten av juni mottok meldingen om at Roger Hilmar Karlsen døde etter lang tids kreftsykdom den 26. juni. Han ble vel 84 år gammel. Den 7. juli ble han stedt til hvile i en fullsatt Hvitsten kirke. Roger sa lite om sykdommen, bare at han måtte inn til behandling nå på slutten og derfor ikke kunne stille opp som avtalt. Han skulle ha vist rundt på avd. Østs tur til Risholmen i ytre Oslofjord den 6. juni. Få dager før ringte han og sa at dessverre ikke kunne komme likevel fordi han måtte til Ullevål sykehus. Vi kan ta det neste år, var hans siste ord til meg.

Med Roger Karlsen er «The Grand Old man of Rhododendron» i Oslo-området gått bort. Ved siden av Arnulf Ringstad (død 2012, se Lapprosen 2012 nr. 3) på Gjøvik var Roger en av pionerene når det gjaldt å finne ut hvilke rhododendronarter som kunne trives på Østlandet. Mens Ringstad vesentlig konsentrerte seg om lave og hardføre planter som kunne klare seg i indre deler av Østlandet, var Roger mest interessert i store (og storbladete) arter og sorter. Fire dekar naturhage nær Oslofjorden helt sør i Akershus ga andre klimatiske rammevilkår enn åssiden vest for Mjøsa. Slik sett utfylte de hverandre.

Da det ble innkalt til stiftelsesmøtet av Østlandsforeningen av Den norske Rhododendronforening våren 2000, var Roger en selvskreven foredragsholder (jf. Lapprosen nr. 1 og 2, 2000). Også da det var behov for en restart av foreningen i 2004 (Lapprosen nr. 2, 2004), var Roger med. Det har han vært alle år siden, og senest i slutten av april i år deltok han på det som skulle vise seg å bli hans siste styremøte i foreningen.

I sitt yrkesaktive liv var Roger feilretter i Televerket i Oslo, der han var født og bodde lenge. Men familien hadde røtter i Hvitsten, og han tilbrakte mye tid der i oppveksten. Da hans yrkesaktivitet var over, vendte han tilbake dit, og det var der han opparbeidet sin praktfulle hage. Det startet med roser, men det varte ikke lenge før interessen konsentrerte seg om rhododendron og magnolia. Etter hvert skaffet han seg en betydelig kunnskap om disse planteslektene. Med sine talegaver, sitt glimt i øyet og sine kontaktskapende evner, opparbeidet han seg etter hvert et stort kontaktnett også internasjonalt. Dette nettverket brukte han til å skaffe stadig nye arter og sorter som han prøvde ut. Som den uforbederlige optimisten han var, så han nesten ingen begrensninger i hva som kunne plantes. Noe gikk ut i harde vintre, men det var utrolig mye han fikk til å klare seg.

Roger var en mye benyttet foredragsholder i hagelag over hele Østlandet. Han delte raust både av sin kunnskap og ofte også sine planter med de mange som besøkte hagen hans. De aller fleste av foreningens medlemmer på Østlandet har vel minst én plante som stammer fra hans hage, enten en de har fått av ham direkte eller vunnet i et lotteri i foreningens regi. Roger stilte også opp som rådgiver for mange som ville anlegge rhododendronhager, både i nærområdet på Hvitsten og ellers. Det vil fortsatt blomstre etter Roger i mange hagevenners hjerter, hoder og hager i årene fremover.

Foto: Terhi Pousi

Høst i Sør

Tekst og foto: Audun Arne

Per med damer

Lørdag 19. september møttes 23 forventningsfulle Sør-medlemmer til foreningens tradisjonelle høstmøte. Det ble en særdeles opplevelsesrik dag temamessig, og det slo til med fantastisk flott vær, i sterk kontrast til uhyret Petra.

Dagens tema var klipping. Vi har lenge hatt planer om å få tak i en klippeekspert, og i år hentet vi Per Vestergaard fra Hjørring. Mange av oss har besøkt hans hage og blitt im-

Kaffekos

Frode Harnes, førstemann med sagen - til bunns

Robert Monsen har boltret seg med en hemlokk.
Jeg hadde aldri drømt om å gjøre det selv, men vi er meget fornøyd.

Rhododendron galactinum, som ser ut til å trives med å stammes opp og «bli stor», ved siden av 'Vater Böhlje'.

Per – med kort buesag, avgjort det beste redskap til kraftig beskjæring

ponert over kunstferdig og omfattende klipping.

Vi som har en del rhodoer og diverse trær og buskvekster, opplever jo at ting vokser som de selv vil, og gjør det trangt og til dels uframkommelig etter hvert. Så skjønner vi at vi må til å klippe, eller skulle egentlig ha gjort det for lengst. Og hva så? Vi kan saktens flytte og omplassere noen trangbodde, men alt vokser jo videre. Det kan se så enkelt og greit ut når vi besøker velklippede hager, men jeg tror de fleste av oss har opplevd at det kan være problematisk å komme i gang med saksen hjemme hos seg selv. Hvordan går man egentlig til verks? Etter ca. 10 år med «fri vekst» har Gudrun og jeg i år hatt mange runder blant overmodne klippeobjekter, men en gjennomgående konklusjon har blitt at «vi venter til Per kommer.»

Som Per også har påpekt, er nok våren den beste tid for klipping, men egentlig kan en klippe ellers også, det har vi til de grader fått demonstrert.

Vi ønsket å være ute i en aktuell hage, med praktisk veiledning, instruksjon og klipping – en «learning-by-doing-happening».

Så endte vi opp med over 20 forventningsfulle klippere i vår hage. Sager og sakser ble utlånt til de ivrigste og modigste, også til enkelte overmodige. Det ble faktisk en spennende, lærerik og til dels dramatisk happening. Alle syntes det var meget vellykket. Per var en dyktig instruktør, og formidlet kombinasjon av teori og praksis slik at alle fikk med seg de nyttige poengene. Det nytter ikke her

å gjengi alle små detaljer, men enkelte holdepunkter kan være nyttig å formidle.

- Det er fornuftig å begynne tidlig å se for seg hva slags form en ønsker på sikt.
- Trimming, dvs. ta ut grener jevnlig, gjerne så langt inn som mulig, men med så mye kortere nyvekst igjen at «det ikke synes» at noe er tatt. (Altså ikke hekksaksa.)
- Treete planter som heller mot solen, kan klippes helt ned og skyter fra bunnen, men la enkelte lave grener stå igjen slik at blader fortsatt trekker saft.
- Hybrider setter lett nye skudd. Arter kan være problematiske. Alternativ til nedklipping er oppstamming. Lange, lave uteliggere kan avgjort sages/stammes opp.
- Stadig/årviss kniping av nyskudd gir flere skudd og halverer lengden på årsveksten.
- Sage, ikke klippe kraftigere grener. (Kraftige sakser knuser.) Snittet skal være skrått.

I etterkant har det blitt en del klipping, med langt mer trygghet og sikkerhet. Og det vil bli mye klipping når våren kommer. Det kan være smart å ha med gode hjelpere for et godt resultat.
Vi i Sør finner det avgjort anbefalingsverdig å investere i lignende tiltak.

Hilsen Audun Arne

Hageland

www.hageland.no

Hageland Askøy
Juvikflaten 6
5308 Kleppestø
Telefon: 56 15 29 29

Hageland Fantoft
Fantoftveien 9
5072 Bergen
Telefon: 55 91 80 30

De fineste hagene kommer herfra

GIMLE PLANTESKULE

Stort utval i planter for hagen

Spesialområde:
Rhododendron og surjordsplanter

Kontaktinformasjon:
Gimle Planteskule
Vikøy,
5600 Norheimsund

Tlf.: 56 55 04 80
Faks: 56 55 04 87
gimle@vestplant.no
www.vestplant.no

En hyggelig rhododendronhilsen

I sommer fikk Vidar Winsnes, Den norske Rhododendronforenings internettredaktør, følgende hyggelige hilsen fra Tommy Stavik, som bor i Frei ved Kristiansund:

«Jeg kom tilfeldigvis over deres side på nettet, jeg vil bare dele et bilde av min rhododendron som er ca. 60 år. Jeg kjøpte eiendommen i vinter, så fikk se den nå, og jeg må si jeg virkelig er stolt over å være eier av en så flott plante.»

Redaksjonen vil gjerne dele Tommy Staviks rhododendronbilde med leserne og oppfordrer samtidig våre rhodoentusiaster til å sende oss skrytebilder som kan publiseres i bladet.

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Enkeltmedlemmer:		
Marc Aengenheyster	Spirveien 12	4821 RYKENE
Gjertrud Brun	Kaptein Drejers gate 18	6600 SUNNDALSØRA
Hilde Sejerstedt Bødtker	Vendla 20 B	1397 NESØYA
Anna Marie Christensen	Aspehaugveien 23 B	0376 OSLO
Simen Cornelius Danielsen	Ranvigveien 42	4870 FEVIK
Tove Engebretsen	Stallerudveien 45	0693 OSLO
Else-Liv Finckenhagen	Sønnaveien 66	1476 RASTA
Trygve Hagland	Søralaugveien 21	4265 HÅVIK
Dagfinn Hagtvedt	Kvassebergveien 16	4815 SALTRØD
Lisbeth Hoskuldsen	Jovannsåsen 7	4846 ARENDAL
Ingar Jakobsen	Leines	8285 LEINES
Karin Kleven	Eikeveien 4	4824 BJORBEKK
Erland Nordstrøm	Kråketonveien 5 A	4400 FLEKKEFJORD
Aksel Oland	Vindernveien 18	0307 OSLO
Per Reidar Spieler	Nygårdsveien 3	4844 ARENDAL
Guri Torkildsen	Borevegen 30	4352 KLEPP
Else Veivåg	Bjørnevollen 21	5217 HAGAVIK
Mona Østrem	Hamreveien 5	4460 MOI
Jorunn Øvsthus	Kjeldeberget 4	4034 STAVANGER
Familiemedlemmer:		
May-Britt H. og Roald Hansen	Kjedalen 32	5918 FREKHAUG
Marie og Jan Henriksson	Støleveien 205	4887 GRIMSTAD
Arne Sporaland	Idrettsveien 13	4328 SANDNES

Årsmøte

– Den norske Rhododendronforening i Stavanger 22. – 23. mai 2015

Tekst: Haavard Østhagen og Liv Borgen
Foto: Terhi Pousi

Ved ankomst til Stavanger fredag ettermiddag tok Jæren imot oss i typisk vestlandsvær med regn og vind. Etter en rask innlosjering på Stavanger Quality Hotel like ved flyplassen på Sola, ble vi hentet på hotellet til omvisning i Stavanger botaniske hage på Ullandhaug kl. 1800. Da hadde regnet gitt seg, og solen lå på lur. Til og med vinden hadde roet seg litt. Førsteamanuensis og vitenskapelig leder av hagen, Anne-Cathrine Scheen, kunne ta oss med rundt i kjølig oppholdsvær.

Hagen ble grunnlagt ca. 1978 på privat initiativ. I 1983 ble den overtatt av Stavanger kommune. Hagen er på i alt 128 dekar og har fire fast ansatte. Den består av ulike deler, bl.a. en stor urtehage, men det var særlig den delen som viser planter fra ulike geografiske områder som interesserte oss. Denne delen inneholder flere tusen forskjellige stauder, busker og trær og er ordnet etter den verdensdel (eller det land) de opprinnelig kommer fra. Det er her rhododendronartene og -sortene i det alt vesentlige befinner seg. Av de artene vi la særlig merke til, var *Rh. habrotrichum*, *Rh. arboreum* ssp. *cinnamomeum* og *Rh. rex* ssp. *fictolacteum*.

Det var gledelig å se at plantene var gjennomgående godt etikettert. Vi har besøkt hagen for en god del år siden, og da var det ikke mange planter som hadde navneskilt. I det hele hadde hagen gjennomgått en vesentlig oppgradering siden vårt forrige besøk.

Etter omvisningen var det grilling. På grunn av det ustabile været hadde hagens folk tømt garasjen og dekket på

Stavanger botaniske hage. Asiatisk område

Stavanger botaniske hage,
Rh. arboreum ssp. *cinnamomeum*

Stavanger botaniske hage, *Rh. habrotrichum*

Stavanger botaniske hage, *Rh. rex* ssp. *fictolacteum*

bordene under tak. Avdeling Sør-Vest hadde sørget for rikelig med godt tilbehør til den medbragte grillmaten. Ikke minst var det avsluttende kakebordet overdådig. Stor takk til hagens folk og andre gode hjelpere for en vellykket kveld i den botaniske hagen.

Lørdag startet dagen med omvisning i Rogaland Arboret. Det er en stiftelse som ble etablert i 1972 etter en stor skogbrann sørøst for Sandnes sentrum. Arboretet disponerer et areal på ca. 600 dekar og huser i dag ca. 1400 arter og kultivarer. Med bare ca. to timer til disposisjon og stort areal med mange interessante planter og plantegrupper, måtte vi prioritere hardt. Vi valgte Rhododendrondalen, tilplantet for å skape et vakkert landskaps element ved siden av å vise noe av variasjonen i slekten, og det nye feltet som fortsatt er under utbygging for å vise arter. Området er stort, og medlemmene hadde litt ulike preferanser. Det ble en blanding av organisert omvisning og studier på egenhånd. Reidar Vigrestad, som står sentralt i oppbyggingen av artsfeltet, fortalte og viste rundt i denne delen.

Selve årsmøtet ble holdt på arboretets aktivitetshus (kafeteria). Det ble raskt og effektivt gjennomført under ledelse av Oddbjørn Fosse. Nye styremedlemmer ble Ole Jonny Larsen og Kirsten Storheim. Lin Didriksen og Ebba Holmboe ble takket av for innsatsen med spesielt utvalgte rhododendronarter.

Etter lunsj og årsmøte viste Ruddi Perriard lysbilder og fortalte fra sine turer for å studere rhododendron i naturlige omgivelser i ulike deler av Kina. Etter foredraget var det tur tilbake til hotellet og konsert i den vakkert restaurerte Sola ruinkirke. Slik kirken, opprinnelig fra 1100-tallet, fremstår nå, er dagens navn egnet til å skape noe forvirring for en som leter etter en kirke i ruiner. Georg Pollestad fortalte om sitt liv som munnspillbygger og fremførte smakebiter fra ulike musikksjangere der munnspillet viste sine kvaliteter som instrument. Etter konserten var det deilig årsmøtemiddag på hotellet. Dagen derpå var det avreise til Skottland for mange, mens vi andre forberedte hjemturen i regnværet, som nå var tilbake.

Tusen takk til avdeling Sør-Vest for et vel gjennomført arrangement.

Harald Kårtveit og *Rh. rex* i Rogaland Arboret

Omvisning i Rogaland Arboret ved Reidar Vigrestad

Omvisning i Rogaland Arboret

Omvisning i Rogaland Arboret

Bokanmeldelse

Tekst: Anne Tafjord-Kirkebø

Per Harald Salvesen (red): Muséhagen i Bergen.
Levende botanikk i over hundre år

«*….en botanisk hage skal først og fremst ikke være kjedelig. Nordhagen brukte denne hagen aktivt i sine inspirerende forelesninger, og etter de vitnesbyrd som er gitt (Fægri 1995) var de alt annet enn kjedelige.*»

Dette står å lese i den vakre boken om *Muséhagen i Bergen. Levende botanikk i over hundre år.* Boken ble lansert nå i september og er en spennende og svært interessant historisk gjennomgang av Bergens første botaniske hage, som ligger på Nygårdshøyden, like ved Universitetet i Bergen. Vi er mange – ikke minst studenter – som har gått i denne hagen. Jeg leste til eksamen her mange ganger, svermet her (å ja da!) og fikk tidlig et forhold til hagen. Boken tar for seg hagens tilblivelse fra Muséet lå nede i Bergen sentrum via reguleringsplanen fra 1855 til ny tomt på Rakkerhaugen (Nygårdshøyden) og frem til i dag. Finansieringen av hagens utvikling gir et interessant bilde av interessen for botanikk, hagen kom først da Bergen Museum hadde eksistert i mer enn 70 år. Forhistorien fra 1831 til 1898 er spennende lesing; den botaniske hagen var (som så ofte) svært avhengig av de personer som hadde en stilling i byen.

Deretter kommer en inndeling i fire perioder etter botanikerne (senere botanikkprofessorene) som ledet arbeidet med den botaniske hagen. Vi som går her iblant og hører på dagens professorer, får et klarere forhold til dem som la grunnlaget; Jørgen Brunchorst (1898 – 1906), Jens Holmboe (1906 – 25), Rolf Nordhagen (1925 – 46) og Knut Fægri (1946 – 79). Supplert med biografier tegnes det gode, faglige portrett av hver av dem. De «fire store» som har mest preget hagen, får hver sin historie, sin periode – et godt grep for å vise hvilke påvirkninger de selv hadde på den, men også i hvor stor grad de var påvirket av det som skjedde ellers i Norge og i Europa. Boken tjener godt på uttalte setninger som er lagt inn, eksempelvis av Jørgen Brunchorst, Muséets første botaniker, om at en «botanisk hage var som en forlengelse av utstillingene innendørs, for, som han sier: 'planter stilles best ut levende'.»

Her er detaljerte og spennende historier om planer, planter og tilrettelegging for publikum og studenter. For oss rhodomane kan vi bl.a. lese at Nordhagen økte samlingen av eksotiske planter, ikke minst rhododendron. Han påbegynte *Rhododendron*-samlingen i bakken opp mot Plantehuset. F.eks. ble den nå store *Rhododendron calophytum* satt ned i 1938. Dens fantastiske blomstring tidlig på våren var en sensasjon, og det fortelles at da et stort bilde av den sto i avisen den 1. April 1963, ble det tatt for å være en aprilspøk! Kanskje er også de eldste rhododendronene vi kjenner til i Bergen i Muséhagen; Brunchorst fikk satt ned noen rhododendron, som han sa «fra min mors hage» på hjørnet av Olaf Ryes vei og Muséplass. Sannsynlig var de kommet dit via hans stefar, Gerhardt Stolz (1833 – 1907), som drev planteskole i Sandviken i Bergen.

Bysten av Armauer Hansen er omkranset av *Rh.* 'Hilario Lund', oppkalt etter hagens første mesén, Hilario Lund. I 1884 testamenterte han 4000 kr – viktige kroner helt i starten i arbeidet med å opparbeide en botanisk hage i Bergen.

Hagen er nå fredet, for å bevare et historisk botanisk minne. Vi håper at mange studenter og besøkende enda vil få fremragende formidling i hagen. Vi som gikk sammen med forfatterne denne lanseringsdagen opplevde det de formidlet som alt annet enn kjedelig!

Redaktør for boken er førsteamanuensis Per Harald Salvesen, medforfattere er Professor emeritus Per Magnus Jørgensen og Professor emeritus Dagfinn Moe. Boken inneholder en mengde flotte akvareller fra Miranda Bødtkers hånd, og man har funnet frem til svært mange gode, illustrative fotografier. Og som Dagfinn Moe sa på lanseringen, er her i tillegg en referanseliste som er gull verdt for alle botanikkinteresserte!

Fakta:

Muséhagen i Bergen: Anlagt 1897/99.
Var UiBs botaniske hage til den ble flyttet til Milde i 1996.

Fredet, men vil fremdeles vise sine rundt 3000 ulike plantearter og være Botanisk hages ansikt i Bergen.

Om boken:
Per Harald Salvesen (red): *Muséhagen i Bergen. Levende botanikk i over hundre år*

192 s., Skald forlag 2015

ISBN 928-82-7959-237-2,

kr 349

Rh. 'Hilario Lund' ved siden av Armauer Hansens byste Foto: Terhi Pousi.
Rh. 'Hilario Lund' er oppkalt etter en bergenser som heter Eilert Konow Lund (1824 – 1894). Han flyttet til Bilbao i Spania, hvor han gjorde det godt. Rhododendronen er en orbicularekrysning, men har rødere blomster enn morplanten. Blomstene stammer nok fra en *Rh*. *haematodes*, noe den svake behåring på bladundersiden bekrefter. Den er unik! Eilert Lund forspansket navnet sitt fra Eilert til Hilario og ble faktisk byens æresborger, men glemte aldri sin fødeby og testamenterte flere institusjoner i Bergen penger, bl.a. Bergen Museum. Siden navnet kommer fra det greske hilaros, som betyr glede eller munterhet, passer det veldig bra, da dette er en plante til å glede seg over… Planten ble døpt med spansk rødvin av daværende rektor ved Universitetet i Bergen, Kirsti Koch Christensen, 30. mai 1999. (Sitert etter Per Magnus Jørgensen)

Informasjon fra

Den norske Rhododendronforening

Protokoll fra årsmøte 2015

Tid: 23. 05.2015 kl 12:05
Sted: Rogaland Arboret, Espeland, 4308 Sandnes
Til stede: 39 frammøtte, hvorav 37 stemmeberettigede

Sør: Audun Arne, Gudrun Arne, Anne Brit G. Evensen, Per Evensen, Knut Gjermundsen, Nina Gjermundsen.
Sør-Vest: Gunvor Eide, Oddbjørn Fosse, Tor Frostestad, Aslaug Haugland, Jan Henrik Haugland, Judith Henriksen, Lillian Killerud, Kai Killerud, Geir Kyllingstad, Olga Nese, Magnus Simonsen, Arne Sporaland, Gunn Sissel Sporaland, Tone Fosse Ulvøy, Guri Vigrestad, Reidar Vigrestad.
Vest: Knut Geelmuyden, Rut Hagen, Hjørdis Juvik, Torolf Juvik, Harald Kårtveit, Mona Yvonne Lothe, Terhi Pousi, Alf Martin Waage.
Øst: Liv Borgen, Ebba Holmboe, Wenche Iversen, Kari Pahle, Harald Bell Solaas, Haavard Østhagen, Øyvind Aasheim.
Fra Danmark: Ruddi og Esther Perriard.

Årets årsmøtearrangør, Rhododendron Sør-Vest v/ leder Tor Frostestad ønsket velkommen.
Leder i Den norske Rhododendronforening Harald Kårtveit åpnet årsmøtet.
Det var ingen kommentarer til innkallingen og sakslisten.

Sak 1: Valg av møteleder
Oddbjørn Fosse ble valgt til møteleder.

Sak 2: Valg av referent og valg av 2 medlemmer til å underskrive protokoll
Knut Geelmuyden ble valgt til referent.
Tone Fosse Ulvøy og Reidar Vigrestad ble valgt til å underskrive protokollen.

Sak 3: Årsberetning 2014
Harald Kårtveit leste årsberetningen (se Lapprosen 2/2015).
Årsberetningen for 2014 ble godkjent.

Sak 4: Regnskap 2014
Regnskapet for 2014 (se Lapprosen 2/2015), med revisorenes godkjenning, ble gjennomgått av kasserer Terhi Pousi. Regnskapet for 2014 ble enstemmig godkjent.

Sak 5: Innkomne saker
Ingen innkomne saker.

Sak 6: Fastsettelse for kontingentene for 2016
Styrets forslag, uforandret kr 300 for enkeltmedlem og kr 425 for familiemedlemskap, ble enstemmig godkjent.

Sak 7: Budsjettforslag 2015
Terhi Pousi gjennomgikk styrets forslag til budsjett for 2015. Budsjettforslaget ble enstemmig godkjent.

Sak 8: Fastsettelse av andel årskontingent til lokallagene for 2016
Styrets forslag, uforandret kr 50 per medlem, ble enstemmig godkjent.

Sak 9: Valg av leder, styremedlemmer og varamedlemmer
Oddbjørn Fosse leste opp valgkomitéens forslag. Årsmøtet tok følgende valg:

Styret for Den norske Rhododendronforening 2015-2016:

Harald Kårtveit	leder	- gjenvalg	1 år
Mona Yvonne Espeland Lothe	styremedlem	- gjenvalg	2 år
Ole Jonny Larsen	styremedlem	- ny	2 år
Kirsten M. Storheim	styremedlem	- ny	1 år
Terhi Pousi	styremedlem	- ikke på valg	1 år
Audun Arne	varamedlem	- gjenvalg	1 år
Tor Frostestad	varamedlem	- ny	1 år
Tor Jan Ropeid	varamedlem	- gjenvalg	1 år
Haavard Østhagen	varamedlem	- gjenvalg	1 år

Sak 10: Valg av revisor

Valgkomiteens forslag ble enstemmig godkjent. Revisor for år 2015:

Olaf Hammersland	- gjenvalg

Sak 11: Valg av valgkomité

Styrets forslag ble enstemmig godkjent. Valgkomité for 2015:

Frode Harnes	- gjenvalg
Gunnar Breivik	- gjenvalg
Reidar Vigrestad	- ny

Sak 12: Fastsettelse av tid og sted for neste årsmøte

Arrangering av årsmøte går på rundgang mellom lokalavdelingene. Neste årsmøtearrangør er RhodoVest. Årsmøtedato ble foreslått og bestemt til lørdag 07.05.2016.

Årsmøte slutt kl 13:10

Ebba Holmboe redegjorde for siste status for medlemsutviklingen. Innføring av familiemedlemskap har vært vellykket. Harald Kårtveit takket for de avtroppende tillitsvalgte: Lin Scholten Didriksen, Ebba Holmboe, Reidar Vigrestad og Torolf Juvik. Etterpå var det lunsj, og billedforedrag i to bolker ved Ruddi Perriard om rhododendrontureventyrene i Kina.

Sandnes, 23. mai 2015

Knut Geelmuyden	Tone Fosse Ulvøy	Reidar Vigrestad
referent	underskriver	underskriver

ISSN 1504-6702